

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 137. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890597421424.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Historier Første Samling. 1852 H 1-52

Aarets Historie

Aarets Historie er trykt første gang i H 1-52, der udkom 5.4.1852.

Om eventyrets tilblivelse haves kun optegnelser fra 1850f (se ndf.), men ideen til eventyret kan måske føres tilbage til 1846, hvor A under rejsen over Appeninerne i *Dagbøger* 27.3. skriver: »Tænkt paa et Eventyr om Vaaren der reiser gennem Landet - tænkt paa et Eventyr om Storken, med Familie der reiser til Ægypten« (III 84), et notat som Topsøe-Jensen tolker som planen til *Dynd-Kongens Datter* (*Dagbøger* XII 34).

Årets historie er et almindeligt motiv i kunst og litteratur, og blandt tidligere behandlinger kan nævnes Oehlschlägers *Jesu Christi gientagne Liv* i den aarlige *Natur* (1805), hvis grundtanke, årets fødsel lig foråret, genfindes hos A, omend uden Oehl.s kristeligt-panteistiske aspekt (Oehl XIX 195):

Hver Vaar, naar Taagerne flygte hen,
Da fødes det lille Barn Jesus igien.
Den Engel i Luft, i Lund, i Elv,
Det er vor Frelser, det er ham selv.

Herudover kan nævnes Jens Baggesens *Jordens Kiærlighedshistorie* eller *Aarstiderne* (1814) og Henrik Hertz' *Foraarets Nytaarsdag* (1833).

A var tidligt optaget af motivet. I digtet *Nytaarsnat* (1829; SS XII 7) personificeres året som en gammel mand, men selve kimen til eventyret findes i de eventyragtige betragtninger over årstiderne i *Fodreise* 14f), der i 1832 fulgtes af digtsamlingen *Aarets tolv Maaneder*. Rundt omkring i forfatterskabet og i breve og dagbøger findes en række eksempler på A.s interesse for motivet: beskrivelsen af Francesco Albanis *Le Historie d'Amore* i *Imp* (56), jvf. *Dagbøger* 14.12.1833 (I 250f), beskrivelsen af Ferdinand Raimunds tryllefarce *Der Diamant des Geisterkönigs* i *KES* (215), *Hyldemoer* (II 175f); *Dagbøger* 138 27.4.1846 (III 98), jvf. *BEC* II 109f, *Nytaars-Aften* 1848 (SS XII 337), *Nytaars-Aften* 1850 (ib. XII 340).

217.1-17 Sml. A.s optegnelse fra vinteren 1851-52: »En ordenlig Sneestorm havde vi igaar. Luft og Jord var i een hvid flygende Hvirvlen! Ruderne bleve tildækkede med Snee og fra Tagene styrtede det ned som Laviner, al den sammenfyggede Snee, det blev ganske mørkt i Værelset. Ude paa Gaden var der en Flugt i Folk; man løb, man fløi og ved Gadehjørner foer man formelig hinanden i Armene; holdt fast paa hinanden et Øieblik og havde saalænge Fodfæste mod Stormvinden. Karreeter og Heste vare som overhvidtede, Tjenerne stode med Ryggen mod Karreeten og kjørte Baglænds; enkelte Fodgjængere holdt sig stadig i Læ af Vognene, der kun kom langsomt afsted i den dybe Snee. En smal Sti, langs Husene, var kastet, men paa enkelte Steder tilfyget, denne lange smalle Sti var den eneste Vei for de Gaaende og hvor to mødtes stode strax begge stille, man saae at Ingen af dem havde Lyst til at gjøre det første Skridt med at træde op i den dybe Snee; tause stode de og ligesom ved en stille Overenskomst gav hver et modsat Been til Priis og lod det gaee ud i Sneen; man kunde der ret lære Egenkærligheden! og altid sneede og stormede det.« (FoF IX 158f).

218.4de sloge Potter paa Døre] udover at skyde nytåret ind med fyrværkeri for at holde trolde og vætter væk brugte man også at kaste potter med aske mod dørene (jvf. Julius Clausen og Torben Krogh (red.): *Danmark i Fest og Glæde* IV. 1935.29). - **8-14Menneskene ... regner jeg efter]** sml. J.L. Heibergs *Det astronomiske Aar* (*Urania* 1844): »Digteren Hertz taler om »Foraarets Nytaarsdag«, og knytter derved den aarlige *Fornyelse* til en sandere Epoche end den 1ste Januar« (Pros.Skr. IX. 1861.54).

219.3naar kommer Vaaren] reminiscens af Carl Baggers (1807-1846) Børnevise (»Naar kommer Vaaren vel?«), jvf. Grethes sang *Ak Vintren er lang og min Sorg som den i Meer end Perler og Guld* (1849: SS X 458). - **22-32Skoven var sort ... Spurve]** sml. optegnelsen *Natur-Billed* (mellem Juul og Nytaar, Bregentved), bygget på indtryk fra juleferien 1849: »Det tæede, der laae lidt Snee over Græsset, men de friske bladfulde Brombærranker dannede Løvhytter i Grøften, mere friske end ved Sommertid; inde i Haven skinnede de fremmede Pilebuske (jeg veed ikke Navnet paa dem) skinnede med zinoberrøde Grene. Skoven var sort, Søerne som tungt, stærknet Bly; Skyerne, ja det var ikke Skyer, men vaade jagende Taager, gik hen over

Landskabet, sorte Krager fløi i store Flokke, men uden Skrig, Alt syntes at sove. Det Fløielsgrønne Mos viiste sig hvor man ragede Sneen tilside, og paa Læ-Siden af de store Træer. En Solstraaale kom over Søen og den 139 skinnede som smæltet Tin.« (FoF IX 159f). - **36-38**og *gjennem Luften ... en Pige*] sml. KES: »Forunderlige mystiske Fugle [: storkene]! paa Eders Ryg rider Vaarguden ind i Landet, og Skovene blive mere grønne, Græsset frodigere, Luften varmere!« (3).

220.11-13*Blomster-Snee ... grønne Blade*] sml. Dagbøger 5.6.1851, Glorup: »I Haven staae Frugttræerne saa blomstrende, der er en heel Blomster-Snee over dem. Æbletræerne ere saa overdyngede at næsten alle grønne Blade skjules, paa Pæretræerne ligger den hvidere Blomstersnee, ligesom i store Klatter paa de bladfulde Grene« (IV 29 f). - **220.18-20***de gule Blomster ... unge Dage*] sml. Dagbøger 14.5.1847 under en rejse til Glorup: »Passeret en ny Vei neden om Nyborg. De gule Blomster paa Engene fortalte mig om min Barndom, der kom ved dem Erindringer om de gule Blomster i Munkemose« (III 182). - **24-25***Oxedriver*] kodriver, Primula. - **33ff.** Sml. Dagbøger 15.5.1847, Glorup: »gaaet til Skoven der var udsprungen; hvide Anemoner, Smørblomster der er vel ingen Variation i Bøgens grønne, men Friskheden, det Rene, de mørke Grene og Slagskyggerne gjøre en Afvexling« (III 183); jvf. også HGAOptegnelsesbog nr. 23: »Hvorfor giver ingen Maler os Solbelysningen i en Skov? At male Solen er taabeligt, det er umueligt; men Reflexen af den kan gives; man kan see dens Straaler paa Vandet, man kan see Skovens Blade transparente og det rige Lysfulde paa de bladsiede Grene, som paa Træernes Stamme see Skyggen af de Personer der gaae forbi« (16). - **39***Kukkeren*] gøgen.

221.3*Nordens hvide Lothus*] åkande, jvf. DtB 278 og *Dynd-Kongens Datter* (III 14). - **9ff.** Sml. uvejret i Aarets tolv Maaneder, August (SS XII 30):

Høit paa Himlen staaer et Bjergland, Uveirsskyer Lag ved Lag;
Nu, som Kjæmpeseil de svulme, nu er det en Klippehal [...]
Hver en Fugl sig bange skjuler, og et Gys i Skoven gaaer,
Mens i Store Kredse Svalen Jordan med sin Vinge slaaer.
Skyen brister, Regnen strømmer, den betage vil mit Syn!
Himlen viser Flamme-Tanker, Videt gnistrer Lyn paa Lyn
[...] Stormen rusker stærkt i Taget, flyver nu til Markens Neg,
Favner dem og knækker Axet i sin Elskovs vilde Leg.
Tys, nu sagtnes det derude, Himlen bliver atter blaa,
Hele Skoven, alle Blomster dobbelt duftende jo staae.

221.19*det blev Nat og det blev Lys*] reminiscens af skabelsesberetningen i 1.Mos. 1. - **34-35***det gamle Tingsted ... Altarstene*] tidligere antoges oldtidens runddysser ofte for at have været samlingssted for tinget (jvf. DtB 273), men også for at have været offersted, og dyssekammeret med overliggeren for at have været anvendt som alterbord.

222.8*Kløvser*] fynsk: klaser, specielt om hasselbuskens frugter (se 140 J.Brøndum-Nielsen: Om syv Kløvser hos H.C.Andersen i: Acta Philologica bd.23.1957.78ff). - **31-34***Rederne ... Spurvenerne kom derop*] sml. Aarets tolv Maaneder, October: »Storken er reist til fremmed' Land, Spurven boer i dens Rede« (SS XII 152). - **33***Kidike*] *Raphanus raphanistrum*.

223.16-17*Jule-Engelen*] sandsynligvis A.s egen opfindelse baseret på Lukas 2.9ff. - **19-20***det stunder ... Hvile*] tiden nærmer sig for mig til hvile, underforstået: jeg længes efter den.

224.19*de kyssede Jordan ... den gamle stille Mand*] som udtryk for respekt og ærbødighed for såvel jorden som det foregående år, jvf. Odysseus, der kysser jorden, da han driver i land på Faiakernes ø (Odysseen V 463). - **20***Moses paa Bjerget*] 2.Mos. 34.

Verdens deiligste Rose

Verdens deiligste Rose tryktes første gang i Folkekalender for Danmark 1852, der udkom november 1851.

Eventyrets tilblivelseshistorie er ukendt, men motivet med en dødssyg fyrste, der kun kan helbredes på én måde (med dragens hjerteblood o.l.), er almindeligt i folkeeventyr, se fx Grimms Livsens Vand.

Rosen-motivet havde A tidligere behandlet i kristelig sammenhæng, tydeligvis under påvirkning af Brorsons Den yndigste Rose er funden, i Aarets tolv Maaneder (1832; SS IX 56f) og *Sneedronningen* (se n.t. II 62.18-19).

225.11 *sin Sotteseng*] sit dødsleje. - **18** *Urtegaard*] have. - **25** *Romeo og Julies*] middelalderlige sagnfigurer; titelpersoner i Shakespeares tragedie (ca. 1594), hvis handling er henlagt til Verona i Italien. - **26-226.1** *Valborgs*] folkeviseskikkelse (Peder Syvs Axel Tordsen og Skiøn Valborg), hovedperson i Oehlenschlägers tragedie *Axel og Valborg* (1810).

226.2 *Winkelried*] iflg. overleveringen skaffede schweizeren Arnold Winkelried Schweiz uafhængighed af habsburgerne i slaget ved Sempach 1386. De angribende schweizere søgte forgæves at bryde igennem de østrigske ridders rækker, da disse stod med fældede lanser. For at skabe hul i slagordenen, så schweizerne kunne trænge frem, slog W. armene om en favnfuld lanser, som han trak til sig og gennemborede derved sig selv.

227.2 *Større Kjærlighed ...*] reminiscens af Johannes 15.13: »Større kærlighed har ingen end den at sætte livet til for sine venner«. - **7-8** *141 Aldrig dør den ... paa Jorden*] allusion til Brorsons *Den yndigste Rose* er funden (1732).

Et Billede fra Gastelsvolden

Et Billede fra Castelsvolden blev sammen med *Fra et Vindue i Vartou* trykt første gang under titlen *To Billeder fra Kjøbenhavn*, af H.C.Andersen i *Gæa, æsthetisk Aarbog*, udg. af P.L.Møller, 1847, der udkom dec. 1846.

Eventyrets tilblivelse er ukendt, men kimen findes i O.T. i Ottos skildring af, hvad han og Vilhelm ser under deres spadseretur på Kastelsvolden: »Skildvagten ved Fængselsbygningen gaaer saa roligt op og ned; Solen skinner paa hans Bajonet. Hvor det minder mig om et nydeligt Digt af *Heine* [...] Her er romantisk smukt! til høire den levende Promenade og Udsigten over Sundet, til venstre den øde Plads, hvor de militaire Forbrydere blive skudte og tæt derved Fængelet med Bjælkepalissader. Solskinnet kommer neppe ind af disse Vinduer. Dog kan Fangen vist see os, som spadserer paa Volden!« (21). Jvf. også erindringer om Odense Tugthus i MLE I 30.

Udover den inspiration A måske har faet fra Heinrich Heines *Mein Herz, mein Herz ist traurig i Buch der Lieder, Die Heimkehr* (1827), som der ovf. hentydes til, kan A have kendt motivet med fangen og den frie fugl fra J.L. Heibergs fabel *Sangfuglene* (1827), hvor svalen vinder en sangkonkurrence, fordi den har sunget ved et fængsel til trøst for fangerne.

228.2 *Castelsvolden*] omkring det københavnske fæstningsanlæg Kastellet eller Citadellet Frederikshavn, anlagt 1658-64 af Frederik III. Netop omkring 1840 blev Kastelsvolden en yndet promenade for københavnere og spadserestier anlagt; undtaget var dog adgangen til Kongens Bastion af hensyn til fangerne i arresthuset bag Kastelskirken. - **8** *det gittrede Hul*] foruden arresthuset, der rummede såvel statsfanger som »slaver«, civile og militære arrestanter, fungerede Kastellet 1817-47 som midlertidigt fængsel efter Tugt-, Rasp- og Forbedringshusets brand på Christianshavn. Hertil indrettedes to krudttårne, dog begge grundmurede og ikke i træ, i Dronningens og Grevens Bastion. Det er disse to fængsler, A hentyder til, idet de kunne ses på spadserestien, sandsynligvis specielt fængslet i Grevens Bastion, hvor der var 5 små vinduesåbninger, der kun lige tillod lyset at slippe ind. En del af »slaverne« var iøvrigt smedet i lænker og tillige 142 brændemærkede i panden. Slavestraffen afskaffedes 1.4.1851. - **21** *Jægernes*] 1814-48 var Kastellet hjemsted for Sjællandske og Jyske Jægerkorps, afløst i 1842 af 1. Jægerkorps, der var meget populært under navnet *Kastelsjægerne*. - **25** *Jægerhornets*] horn brugt af jægerkorpset til signaler og march.

Paa den yderste Dag

Paa den yderste Dag blev trykt første gang i H 1-52, der udkom 5.4.1852.

Hvornår eventyret er skrevet er uvist, men efter at *Der er Forskiel og Verdens deiligste Rose* var udkommet i Dansk Folkekalender 1852 i november 1851, skriver A 18.12.1851 til veninden Henriette Wulff: »Jeg har ellers i Manuskript et Par endnu »Den gamle Ligsteen«, »Dommedag« og »Svanereden«« (BHW II 97). »Dommedag« må være *Paa den yderste Dag*, og den ændrede titel hænger måske sammen med

eventyrets tematik, idet A ikke tænker på den kristne kollektive dommedag ved verdens ende, men en individuel dommedag i den enkeltes dødsøjeblik.

229.18*den umaadelige Veir*] sml. det kosmiske perspektiv i Fodreise: »Hvad er vel vort Verdenshav med alle sine Øer, mod Himlens store Ocean med alle sine svømmende Kloder? Ikke engang Saameget, som et lille Blækstænk imod hele det sorte Hav« (41). - **24***din Villie skee med mig*] central nytestamentlig tankegang, jvf. Matthæus 6.10, Lukas 10.21,22.42. A vendte gentagne gange tilbage til ideen, se n.t. I 237.40 og II 164.37-38. - **26-28***han vidste ... han holdt*] sml. Fodreise, angrebet på ortodoksien og selvtillidstrækkeligheden hos ræven, der belærer sønnen om at begå sig i verden: »selv den, der mest krybende slaaer Øiet ned og synes den personificerede Beskedenhed, er forfængelig, ja, i det han dadler Andre, bruser Forfængeligheden igjennem hans egne Aarer, og det lille *beskedne* Hjerte siger, »jeg takker dig Gud, at jeg ikke er som andre Mennesker; jeg er dog en ganske anden Karl, er ikke saa uhyre forfængelig som disse« [...] husk paa, at Orthodoxie er det første Skridt til religiøs Overtro og hvor denne slipper ind i en Stad, er en god Grund lagt for Jesuiterne, til atter at indføre Middelalderens Barbarie. - Ja«, vedblev den gamle Ræv i Begeistring, »lyksalig det Land, hvor Orthodoxie frodigt kan udbrede sine Grene og afværge det klare Sol-Lys der aldrig kan være godt, da det faaer Smaakrattet til at løbe os op over Hovedet med deres Tænkefrihed« (33f).

230.10ff. Ligheden mellem dyret og mennesket og det dyriske i 143 mennesket hævdedes allerede af Aristoteles, men først med Lavaters (1741-1801) Physiognomische Fragmente (1775-78) vandt tanken udbredelse og var på højeste mode omkring 1830-60, hvor ideen bl.a. findes i Ingemanns Huldregaverne eller Ole Navnløses Eventyr (1831.32f), Blichers Himmelbjerget (1833; SS XVIII 1927.171) og fru Heibergs Abekatten (1849; jvf. Et Liv gjenoplevet i Erindringen⁴ II.1944.107). A selv giver udtryk for ideen i KES, hvor den dæmoniske gudfader siger: »Vilddyret sidder inden i ethvert Menneske, hos En er det en glubende Ulv, hos en Anden en Slange, der veed at krybe paa Bugen og slikke Støv. Dyret er os givet; det kommer nu an paa, om det eller vi fik den stærkeste Kraft, og Kraften har Ingen fra sig selv« (64). A havde desuden i 1842 truffet maleren Sophus Schack (1811-64) på Bregentved (Dagbøger II 279ff), som udgav Physiognomiske Studier (1858) og Portraitparallellet til Beviis for Ligheden mellem Mennesket og Dyret (1859). Jvf. iøvrigt *Vanddraaben* (II 151f). - **27-28***Paafuglens Fødder*] kendt for deres hæslighed (»Paafuglen vel har smukke Fjere, dens Ben af Saar dog fulde ere« (J.R.Thieles ABC 1770 og senere utallige udgaver)). Påfuglen er ofte blevet opfattet som billede på hovmod og forfængelighed, ligesom den er berygtet pga. sit stridbare væsen. A kendte sammenligningen med påfuglen af personlig erfaring fra Hauchs nærgående karikatur af ham i Slottet ved Rhinen (1845) som den egocentrerede Eginhard, der tages i skole af dr. Wagner: »I skulde engang see at faae fat paa Eders Paafugl, Forfængeligheden, der saa tidt har blandet sit hæselige Skrig med Eders bedste Sange« (Samlede Romaner og Fortællinger. IV.1874.171). - **36***I vort Kjød ... intet Godt*] jvf. Romerbrevet 7.18.

231.8*Dømmer ikke ...*] jvf. Lukas 6.27. - **12***jeg er ikke, som de Andre*] jvf. farisæernes bøn i Lukas 18.11. - **20***Mahomed*] Muhammed (ca.570-632), arabisk religionsstifter, havde gjort kampen for Islam, djihad, til en pligt for alle troende; dommedagsforestillingen spiller en central rolle i hans forkyndelse. - **22-23***Hvo, som griber til Sværdet ...*] Matthæus 26.52. - **24***Øie for Øie og Tand for Tand*] 2.Mos. 21.24. - **39-40***Hvad godt ...*] sml. Romerbrevet 7.19.

232.5*Naaden*] se n.t. II 90.12.

Det er ganske vist!

Ved en beklagelig fejl har kommentaren til dette eventyr måttet henvises til side 388.

Svanereden

Svanereden tryktes første gang i Berlingske Tidende 28.1.1852.

Eventyret er sandsynligvis skrevet i efteråret 1851, idet A 18.12.1851 skriver til Henriette Wulff, at han udover *Der er Forskiel* og *Verdens deiligste Rose*, som netop var blevet trykt i Folkekalender for Danmark 1852, stadig havde manuskript til tre eventyr, heriblandt *Svanereden*, »dette sidstnævnte er en lille Danmarks Historie, Danmark er Svanereden og De kan vel tænke hvilke Svaner der fløi der fra for Verdens Øine ikke at tale om de store Flokke der kaldtes Longobarder, Væringes og Normanner« (BHW II 97f).

A havde tidligere beskæftiget sig med Danmarks historie i *Holger Danske* (II 98f), men umiddelbart bag *Svanereden* mærkes Danmark, mit Fædreland (I Danmark er jeg født) (Fædrelandet 5.3.1850; SS XII 337), skrevet under indflydelse af Treårskrigen 1848-50:

Engang Du Herre var i hele Norden,
Bød over England - nu Du kaldes svag,
Et lille Land, - og dog saa vidt om Jorden
End høres Danskens Sang og Meiselslag [...]
Du danske friske Strand Med vilde Svaners Rede.

236.5-17 Sml. HCAOptegnelsesbog nr. 1 (efteråret 1851): »Jeg flyver ud som mine Forfædre! De efter Rov og Bytte, jeg efter Aandens Guld, Friskhed i Sindet. Ned i Lombardiet paa deres Skjolde glede de til Sejr, til Constantinopel gik Væringerne, hædret og stolte, i Normandiet klinge Fædrenes Navne og i England herskede Danmarks Konge, vaiede Danmarks Banner« (1f). - **6***Maj-Landets grønne Sletter*] Lombardiet med hovedstaden Milano (ty. Mailand). - **7***Longobarder*] germansk folkestamme, efter egen overlevering fra Skandinavien; drog under folkevandringerne ned i Italien og grundlagde 568 e.Kr. kongeriget Lombardiet. - **11***Væringes*] græsk-arabisk betegnelse for de nordboer, der fra ca. 1000 e.Kr. tjente den gr.-romerske kejser i Constantinopel som livvagt. - **14***Normanner*] det kristne Europas betegnelse for de vikinger, der i 9.årh. hærgede specielt i Frankrig. - **16***Svane ... Konge-Krone*] Knud d. Store (ca. 995-1035), erobrede 1017 kongemagten i England, blev konge af Danmark 1018, af Norge 1028. - **18***Pommerns Kyster*] medens det egentlige Pommern blev kristnet ved indflydelse sydfra, blev Rügen i Østersøen med hovedbyen Arkona, hovedsæde for Svantevit-dyrkelsen, erobret 1169 af Valdemar d. Store (1131-82). - **19***Korsets Flag*] Dannebrog, efter sagnet dalet ned fra himlen under slaget ved Lyndanise i Estland 15.6.1219.

145

237.4*Tycho Brahe*] astronom (1546-1601). - **6-7***Een lod sin Vinge ... Strænge*] digteren Adam Oehlenschläger (1779-1850). - **11***en Svane ... Marmor-Fjeldet*] billedhuggeren Bertel Thorvaldsen (1770-1844). - **15***en tredie Svane*] fysikeren H. C. Ørsted (1777-1851), opdagede elektromagnetismen 1820, en forudsætning for elektrotelegrafien. - **19***mægtige Fugle*] tyskerne. - **20***Det skal ei skeep*] nemlig Slesvigs deling; citat fra H.P.Holsts (1811-93) sang *Vel mødt igjen, Kong Frederik, ved Hæren!* skrevet til en tropperevy afholdt på Lerbæk Mark ved Vejle 18.9.1848 under overværelse af Frederik VII. Efter slutordene »Det skal ej skeep! vi sværge her som Mænd!«, i protest mod delingstanken, rejste kongen sig og gentog til forsamlingens begejstring »Det skal ej skeep! Det lover jeg!« jvf. J.P. Trap: *Fra fire Kongers Tid II*. 1966.72f. - **20-21***de duunløse Unger ... seet*] de da. landsoldater under Treårskrigen. A tænker måske på en speciel situation under kampene om Frederiksstad 7.8.1850, jvf. *Dagbøger* 11.2.1851: »Idag kom Kjæmperne for Frederiksstad [...] Een fortalte at ved Frederiksstad blev et Skandsehjørne især beskudt, det stod belyst af den brændende Stad og alle de Soldater som stege derop faldt strax, men saa holdt de sidste deres Tornystre for og skjød ud mellem disse« (IV 10f).

Et godt Humeur

Et godt Humeur blev trykt første gang i H 1-52, der udkom 5.4.1852.

Eventyrets tilblivelseshistorie er ukendt, men Topsøe-Jensen mener, at det rimeligvis er skrevet først på året 1852, måske som det sidste af hæftets eventyr, fordi det ellers ville have været for tyndt (Buket 141), en datering som også bygger på, at de optegnelser, der ligger til grund for flere af historiens episoder, må være nedskrevet efter 14.1.1852 (jvf. FoF IX 154f).

A havde tidligere berørt motivet med fornøjelsen ved kirkegårdsbesøg i forbindelse med Elisabeths og Keikes vandring på kirkegården på Oland i DtB (137f).

238.10*Rakker*] person der bragte selvdøde dyr o.l. udenfor byen til rakkerkulen; fungerede tillige ofte som bøddelens medhjælper. - *Skarpretter*] bøddel. - **16***Dødens Omnibus*] jvf. *Dødens store Extra-Post* i *Fodreise* (89f). - **18***side*] vide. - **23***Kirkegaarden*] Assistens kirkegård, anlagt 1760, på Nørrebro udenfor Københavns volde. A skildrede den iøvrigt senere i *At være som »det deiligste Sted i Verden«* (25) og er selv

begravet der. - 24 *Adresseavisen*] egl. Københavns 146 Adressecomptoirs Efterretninger, grundlagt af J.F.v.d.Osten 1706, ophørt 1908. A havde et godt øje til *Adresseavisen*, der var en ren annonceavis, jvf. O.T., hvor fætterten har samlet et bind med de mest originale *Adresseavisbekendtgørelser* (124) samt DtB: »Her sad et skikkeligt Par af Embedsklassen, hvis æstetiske Sands begrændsedes af *Adresseavisen* og *Corsaren*« (225).

239.7-8 *uskyldige Vers*] *Adresseavisen* var ikke mindst kendt for sine gravvers af vekslende kvalitet, jvf. *Fodreise*: »min Mund strømede over med *Elegier* endnu værre end *Adresseavisen*« (67). En del af disse gravvers samlede hofboghandler J.L.Beeken i *Gravblomster I-V*. 1825-27 (jvf. 1.24: »min *Gravbog*«), hvortil også A bidrog med et ligvers over *Madam Spendrup* (IV. 1827.176). Iøvrigt parodierede han genren i *Tanker* ved en ituslagen *Jydepotte* med fodnoten: »Maa gjerne optages i *Gravblomsterne*« (Københavns flyvende Post 12.10.1827 nr.82). - **8-9** *Stævnemøder ... sig paa*] jvf. J.L.Heibergs *Et Eventyr i Rosenborg Have* (1827). - **14** *Høvlspaaner*] alm. underlag for liget i kisten. - **29-30** *Eviggrønt*] singrønt, *Vinca minor*. - **32-240.7** Sml. optegnelse fra vinteren 1851-52: »*Nr.33*. I den frie Naturs Skueplads har man ingen Ærgrelse over Scene-Arangementet, som paa den danske Skueplads; der træner man ikke *Palmetræer* paa *Amager*, *Kaktus* i *Tyrol*, eller *Maane* med et *Lys* i hver *Kjæve*, *Bøgetræer* høit oppe i *Norge*. Vor *Herre* og *Gynter* [: *Det kgl. Teaters maskinmester*], ja det er som *Afstanden* mellem *Naturen* og den danske *Skueplads*« (*Buket* 142), jvf. også *Udsigt fra mit Vindue i København* (1842; A-iana 2 rk. IV 220-23). - **36** *Kjæbe*] jvf. brev til *Heinrich Zeise* 18.5.1853: »*Kjæbe* er det samme som *Kind*« (A-iana 2 rk. V 287). - **37** *Luft-Soffiten*] teaterdekoration som danner loft og hænger ned som loft, himmel, grene o.l.

240.2-3 *klappede ... for lidt*] sml. HCAOptegnelsesbog nr.7: »*Publicum*, denne hr. *Massen* [...] Han leer galt, klapper galt, og fordærver *Talentet*« (6) og O.T.: »»Jeg ærgrer mig tidt over *Publicum*!« sagde *Otto*. »Det klapper paa gale *Steder*! viser imellem saadan en underlig *Uskyldighed*« (131). Jvf. også *Marionetspilleren* (V 16) og *At være* (207). - **15** *Substitut*] stedfortræder. - **19-30** Sml. HCAOptegnelsesbog »*Nr.14. Et sørgeligt Eventyr men lille*. Der var en *Mand*, som i *syvogtredsinstyve Aar* havde tænkt paa at faae et godt *Indfald*, han levede alene for at faae et godt *Indfald*, og saa fik han eet, men han døde i det, døde af *Glæde* over at have faaet det, og *Ingen nød Gavn* deraf, *Ingen hørte* det gode *Indfald*. Det var et *Indfald*, der maatte siges til *Frokosten*, dér *passede* det, og nu kom han ved at døde ind i *Spøgelserverdenen*, og sammen med *Spøgelser*, det var de eneste han havde *Klokken tolv*, deres *Kommerstid*, thi *Vægteren* sov; han sagde sit *Indfald*, og de loe ikke, det *passede* ikke til *Tiden*, og saa gik han i *Graven* igjen med sit 147 gode *Indfald*, som ingen *kjender* og vi altsaa heller ikke, og derfor er det et sørgeligt *Eventyr*, men lille!-« (9f, her cit. efter *Buket* 143). - **31-33** Sml. HCAOptegnelsesbog »*Nr.48 (= 107)*. Der fortællles om S. i *Odense*, at han er saa *gjærrig*, at han staaer op om *Natten* og gør for at *Folk* skal troe, at han holder *Hund*. *Naboens Hane* lukker han ind til sine *Høns* hver *Morgen*; men naar de skulle have *Æde*, jager han først *Hanen* bort« (30, jvf. *Dagbøger* 1.6.1847). I **k** indføres optegnelsen omtrent ordret, men vel af frygt for genkendelse af S., F.A.Schønheyder (1801-72), by- og rådstueskriver i *Odense*, ændres til madammen i **A**. - **35** *lade sin Sangstemme høre*] damesang var en af A.s idiosynkrasier, se fx *Fodreise* 19. - **35-36** *mi manca la voce*] ital.: jeg mangler stemmen. - **37-39** *Naar Hjertets Kanarifugl ... Ørene*] sml. brev til *Henriette Wulff* 7.7.1832 ang. et besøg i *Sorø*: »*Lotte* [: *Charlotte Oehlenschläger*] kom mig imøde udenfor *Porten*, rød og hvid, trind og feed som en *Engel*; hun var meget ulykkelig. »Ak, tænkte jeg, »naar *Hjertets Kanarifugl* begynder at skriige op, saa putter *Fornuften* *Fingrene* i *Øret*!« (*BHW* I 78, jvf. *BJC* I 84). Udtrykket går igen i *lystspillet Hr.Rasmussen* I 8 (1846; udg. 1913.31) og i HCAOptegnelsesbog nr.41 (25f). - **40** *Hverdagshistorie*] om A.s kritiske holdning til *Hverdagshistorierne* se n.t. I 156,38-157.14, 184.35, 217.34, II 47.17.

241.1-2 *Svanesang ... i Hjertet*] sml. HCAOptegnelsesbog nr.45 (= 104): »*Ordsprog fra Saxos Tid*. Han har *Svanesang* i *Munden*, men *Ulegalde* i *Hjertet*« (28). Et *ordsprog* fra denne tid kendes ikke, og A.s kilde har ikke kunnet stedfæstes. - **3** *Politivennen*] *Politievennen*. Et ugentligt *Almuesblad*. 1798-1811, 1816-45 påpegede mangler ved *Københavns orden* og *renovation* og var især kendt for sine smålige klager over defekte eller manglende *rendestensbrædder*, *nedløbsrør* o.l. - **13** *Goethe ... kan fortsættes*] den sidste af *Goethe* selv besørgede udgave af *Faust I* (*Werke. Vollständige Ausgabe letzter Hand*. XII.1828.313) sluttede med ordene: »(Ist fortzusetzen).« A ejede denne udgave, og først 1856 læste han hele den i 1833 posthumt udgivne *Faust* (se *Fra Boghylden* 36f), sml. *KES* 263. - **24** *med. paaholdt Pen*] med ført pen. A bidrog flere gange i andres navn med ligvers til *Adresseavisen* (jvf. ovf. samt *BFN* 253, 316).